

A képi befogadás problémái - „vizuális literátusság”

Bobokné Belányi Beáta

Motto:

„Ha valaki azt mondja, hogy semmilyen tapasztalatot sem fog az ellenkező bizonyítékaként elfogadni, akkor ez mégis egy döntés. Lehetséges, hogy ezzel ellentétesen fog cselekedni.” (Ludwig Wittgenstein)

Miközben McLuhan a „tipográfiai ember” kialakulását kutatta a gutenbergi galaxis vizsgálatával, kísérletet tett arra, hogy feltérképezze a „poszt tipográfiai ember” lehetséges magatartásformáit, pszichés mechanizmusait. Téziseit, módszereit sokan vitatták¹, gondolatai azonban termékenyítőleg hatottak mindazokra – kezdetben éppen provokatív voltak miatt –, akiket foglalkoztat az információérzékelés, -feldolgozás és közvetítés folyamata. Az általa felvetett kérdéskörből most csak a képi kultúrára koncentrálna nézzük, mit is köszönhetünk ez újfajta gondolkodásmód megjelenésének és ezen keresztül vizsgáljuk meg viszonyunkat a jó öreg Gutenberg galaxisához.

Nyelvpszichológusok, szemiotikusok, nyelv-szociológusok és különböző nyelvészeti iskolák képviselői hosszú ideje foglalkoznak a „szó hatalmának”, varázserejének kutatásával, az írásbeliség fejlődésének elemzésével és az emberi tudatra, ill. kultúrára gyakorolt hatásának felderítésével.

Thienenmann Tivadar irodalomtörténész több évtizeddel McLuhan előtt (1931) már megfogalmazta: „Az írott betű hatalma abban rejlik, hogy a pillanatnyilag elhangzó és elmúló beszédet kiragadja az idő mulandóságából és a térbe látható jelekkel rögzíti, de ezáltal kiemeli a beszédet a pillanatnyilag jelenvaló szűk köréből is, és távolba hatóvá, a térnek és időnek ismeretlen messzeségeibe elhangzóvá fokozza. A betű e hatalmával szemben a legnagyobb írók a legmélyebben érezték át az írás felelősségét.”² Folytatva a gondolatot: „Az írás elválasztja a kimondott szót a beszélő embertől, a nyelvi kifejezést a beszélő embertől független, önmagában megálló, objektív valósággá teszi, de ezzel absztrakt jelrendszerré egyszerűsíti az élőszó konkrét gazdagságát. Az írott betű örök dilemma elé állítja az író és olvasót: objektív és absztrakt formában rögzíti a nyelvi kifejezést, és ugyanakkor arra is törekszik, hogy mennél többet mentsen át az élőszó szubjektív és konkrét frissességéből a

betűk elvontabb világába.”³ Thienenmann eljutott azon kérdések vizsgálatáig is, mint az írás és absztrakciós készség fejlődésének elemzése, az íráshoz és olvasáshoz szükséges képességek kialakulásának nyomonkövetése – tehát szinte mindazon problémákat felveti, amiket a későbbiekben *McLuhan* és társai. Így ír az írásos-nyomatásos közlésmód következményeiről: „A közönség individualizálódik: azaz homogén egységre, atomokra bomlik, egyénekre osztozik, és mindenki maga igyekszik könyvvel a kezében érintkezésbe jutni a láthatatlan szerzővel, illetőleg a kézirat másolójával. A passzív hallgatók személytelen közösségből kialakul a modern maga-olvasó ember, aki a könyvtárszoba magányában tetszése szerint válogat olvasmányai között, a tér és idő végtelen távolságait áthidalva néma és egyoldalú dialógust folytat láthatatlan szerző-írókkal. Az olvasó ekkor terelődik a *szellemi szabadság és különváltság útjára*”⁴

Ezt a gondolatot sarkítva *McLuhan* már az „emberi érzésvilág széjjelválasztásáról, a törzsi létforma elpusztulásáról, az individualizmus és a harcias nacionalizmus kialakulásáról” beszél, „pusztán a közlési technika formáinak megváltozása következtében”.⁵

A gondolat, hogy a kommunikációs eszközök és a társadalmi változások között kapcsolat tételezhető fel, nem új, *McLuhan* maga is széles hivatkozási alapról dolgozik, az a felismerés azonban, hogy a technikai és kulturális változások befolyásolják az érzéki tapasztalást, csak a század közepe táján fogalmazódik meg, nem kevés gondot okozva a modern fizika, a pszichológia és a filozófia tudományának.

A kommunikáció öt forradalmának elmélete is (a beszéd, az írás, a könyvnyomatás, a távközlés és az elektronikus információ-feldolgozás) az ember belső információs-stratégiájának változását feltételezi.⁶

Hauser Arnold elfogadja *McLuhan* elméletét, amennyiben „a médium nemcsak hordozója, hanem konstitutív eleme is az általa közvetített üzenetnek”, „de *McLuhan* arra is gondolhatott, – teszi hozzá –, hogy korunk voltaképpen üzenete nem annyira a közvetített tartalmakban rejlik, mint inkább a rendelkezésre álló médiumok sokféleségében, és abban, hogy ezek főlegességük következtében, sokszor üresen járnak és nem közvetítenek semmit. Egész sor olyan hírközlő eszközzel rendelkezünk, amellyel nem tudunk mit kezdeni, gazdagok vagyunk a ki-

fejezés technikáiban, eszközeiben, vehiculumai-ban, de szegények a közlésre érdemes eszmékben.”⁷

Mármost *McLuhan* érdeme éppen abban van, hogy ráirányította figyelmünket egy új hordozó formátum és közlésmód - a **képi anyag** „kezelési” problémáira, arra tehát, hogy szükség-szerűen más a képi érzékelés, leképzés, mint a nyelvi, és tapasztalható mennyi megoldatlan probléma halmozódott fel még a nyelvi közlés, a gondolkodás és a nyelv, az olvasás és személyiségalakulás, stb. viszonylatában is, pedig az erről való tudományos igényű gondolkodásnak nagy múltja van. Mivel napjainkra a képi közlésmód túlsúlya a jellemző, bizonyára nem hiábavaló a vizuális kommunikáció néhány problémájának felvetése és végiggondolása.

„Veszélyes képek”

A képi gondolkodás és közlésmód a legősibb forma, és az ember természeténél fogva audiovizuális felépítésű. A világ tapasztalati úton történő megismeréséhez öt érzékszervünk szolgáltat adatokat. Fiziológiai kísérletek szerint ezek a következő arányban járulnak hozzá tudatunk kialakításához:

<p>1,0% ízlelés, 1,5% tapintás, 3,5% szaglás, 11,0% hallás, 83,0% látás,</p>
--

Tehát az audiovizuális úton szerzett ismeret-anyag összességében 94%! A tapasztalat is azt igazolja, hogy ez a meghatározó informálódási mód.

Ha vizsgálódásunkat a képi (tehát nem szóveges!) információ befogadására szűkítjük, érzékelhető, hogy ez részhalmaza csupán a vizuális módon szereshető ismereteknek.

Az előzőekben már utaltunk rá, hogy az elmúlt évszázad során a rotációs nyomás, a fényképezés, mozi, tv, stb. feltalálása során a tömegtermelésben fellép a *képek* túlsúlya. Ennek a közlésmódnak jellegzetességeire *Adorno* figyelmeztet, miszerint: a kép látványra épít, nem

előzetes fogalmakra és nem nyelvi elemekre, „fogyasztásához” nem kell képzelőerő, ezért teszi, teheti lehetővé az „abszolút” kikapcsolódást, elproblémátlanodást.

A kép esztétikai magatartást indukál és nem igényel erkölcsi viszonyulást. Természetesen ez „később” összeállhat egy teljes katarzison keresztül értékítéletté, amely már az igazsághoz való viszonyra épít. Ehhez azonban be kell teljesülnie bizonyos, a képi információszerezés jellegzetességeire építő feltételeknek.

Az, hogy az emberi agy két féltekéje más és más feladatok ellátására specializálódott (a bal félteke a logikus, analitikus gondolkodásra, míg a jobb oldali az intuitív, muzikális, akusztikus és játékos feladatokra) érdekes megfigyelés, de ma már azt is tudjuk, hogy az ember alkotói folyamataiban a „ratio” és az érzelem, az intuíció kibogozhatatlan arányban van jelen, („ráérezhetünk az igazságra, a megoldásra”) racionális életünket át- meg átszövik az érzelmek és indulatok.

Figyelemre méltó az a kísérletsorozat, amely a képi információszerezésben az „érzelmek” időbeni elsődlegességét bizonyítja a racionális érzékkel szemben, érzékelépszichológiai módszerekkel.⁸

A képek ijesztő túlsúlya életünkben valószínűleg emocionálisan a legmegterhelőbb és elsősorban gyermekeinket veszélyezteti. Az „Optikai forradalom” ártalmaira *Neil Postman* amerikai kutató hívta fel a figyelmet „A gyermekkor eltűnése” című, 1984-ben megjelent munkájában, és azóta pszichológusok, szociológusok egész sora erősítette meg aggodalmának jogoságát.

A *Postman* által felvetett probléma lényege, hogy a XX. század második feléig valamiféle *fokozatosság* jellemezte a gyermekek információellátását, életmegismerését. Pl. meg kellett tanulnia olvasni, majd az olvasmányok szerkezetét ki-elemezni (több szinten), stb., tehát fokozatosan vette birtokába a felnőttek világát, szemben a mai kor gyermekével. A televízió ugyanis nem képes az információ disztingválására - fogalmazza meg *Papp Zsolt*, a képi világ mindenki számára hozzáférhető, pedig „titok nélkül nincs gyermekor”.¹⁹

Ezt a kérdést sok szempontból vizsgálhatnánk, most csak a legveszélyesebb tünetekre utalunk, ezek között is elsősorban a pszichés zavarokra, amelyek a képek értelmezhetetlenségéből és értékelhetetlenségéből adódnak. Ez

elsősorban a megfelelő és feltételezett tapasztalatok hiányából fakadhat - egy gyermek esetében ez nagyon is jól elképzelhető -, de táplálkozhat abból az „élményből” is, hogy „nincs mit hozzatennie a képhez”, ami szellemi leépüléshez vezet. A képi befogadás feltétele, csakúgy, mint az egyéb közlési módok közvetítette üzenetek esetében - a *beleélés* lehetősége, a *katarzisz*, és az újraalkotás folyamata, amivel csak az enyém lesz az élmény. Ehhez szükség van az érzelmi azonosulásra, a képek azonban túl gyorsan váltják egymást, a műsorok egymásra rakódnak, nincs idő az „ülepítésre”, a feldolgozásra vagy befogadásra, vagyis valamiféle viszonyulás megfogalmazására.

Egészséges gyereknél ez a lelkiállapot például túlzott mozgásigényben kompenzálódik, és a harmadik mesefilm alatt rugdosni kezdi a fotelt, a testvérét vagy a kutyát - jellemezte a helyzetet *Vekerd Tamás* gyermekpszichológus. A gyermek viselkedését csak akkor értjük meg, ha belelátunk ebbe a mechanizmusba és megérezzük, hogy elege van az eléje tolt, megemésztett élményekből, a saját képeit akarja, a saját világát akarja megteremteni. Tudjuk azt is, hogy le lehet szoktatni az embert erről az alkotni-vágyásról, és elkeserítő példák sorát lehetne idézni a szellemileg ellustult tinédzserekről. Számomra a legijesztőbb tünet egy konferenciáról szóló beszámoló volt, amit - ha jól emlékszem - Los Angelesben rendeztek a tv-imádók. E többnapos összefüggésen (állandóan nézve és hallgatva a tv adásokat!) ki-ki arról számolt be, hogyan szervezi meg, hogy minél több ideje legyen kedvenc tv csatornáinak nézésére!

Nem szeretném, hogy félreértsenek, mindnyájan tudatában vagyunk az audiovizuális kommunikáció fontosságának és jelentőségének, és nincs is addig semmi baj, amíg *tudatában vagyunk* életünkben betöltött szerepének, a baj ott kezdődik, amikor *függünk tőle*. Sokan abban reménykedtek az értelmiségiek körében, hogy majd a televízió segítségével közkinccsé tehető a nagy üzleti kockázattal járó, értékes kulturális produkciók. Ez azonban hiú reménynek bizonyult. *Gerbner* egészen odáig elmegy, hogy: „A televízió alapvető szerepe - lévén a televízió a modern társadalom legelterjedtebb kommunikációs közege - az, hogy olyan szimbolikus funkciót töltsön be, amelyeket korábban a népszerű vallások töltöttek be a közösség számára. A hírek, a filmek, a televíziójátékok, az ”intim beszél-

getések, igen jól megjósolható forгатókönyve, amelyet milliók figyelnek, meglehetősen közel áll ahhoz, hogy a modern élet rítusainak, kultusza-
inak, passiójátékainak vagy mítoszainak nevez-
hessük őket”.⁹

A „szimbolikus funkció” *Gerbner* olyan hatást ért, amely a kommunikáció nem szándékolt és tudatos „hozama”, de aminek jelentős szerepe van a „közönségcsinálásban”. A viselkedéstudományi vizsgálatoknak tehát arra kellene irányulnia, hogy felderítsék a kommunikáció szerepét és jelentőségét a társadalom szocializálódásában.

Az UNESCO Kommunikációs Problémákat Vizsgáló Nemzetközi Bizottsága (1976) valósnak ítélte a tájékoztatási eszközök elidegenítő és társadalmi uniformizálódáshoz vezető hatásának problémáját, de arra is felhívja a figyelmet, hogy egyben igen jó lehetőséget kínálhat az „alternatív” életforma és gondolatok bemutatására is.

Vizuális kultúra - vizuális literátusság

Az ember hosszú évezredekben keresztül tanulta meg a „leírt beszédet” életébe beépíteni. De az írásbeliség kialakulása, társadalmi értékévé válása nem csupán az írás/olvasás technikai elsajátítását jelentette és eredményezte,¹⁰ az idők folyamán az ember egész személyiségét átalakította ez a tapasztalat, mert ahogy *Wittgenstein* látszólagos ellentmondásokra épülően, a kínai koanok paradoxonjait idézve mondja: „A számolás lényegét a számolni tanulás közben tanultuk meg.”¹¹

A XX. század vagy XXI. század emberének ki kell dolgoznia a vizuális kultúrálódás stratégiáját. Fenntartania és megtartania a szelektivitást és az ellenőrzést ezen ismeretszerzési lehetőségben is. Kapcsolódva az előzőekben megfogalmazott gondolathoz, ez tehát nem csupán „technikai ismeretek” elsajátítását jelenti, hanem ezen technikák gyakorlása közben szerzett ismereteink összességét, *lényegét*, vagyis magát a vizuális kultúrához való jutást.

A kommunikációs és informálódási szokások átrendeződése már a XVIII. század végén, a XIX. század elején megkezdődött annak következményeképpen, hogy az ipari társadalom körülményei között a korábban meghatározó „dologi”

kapcsolatok helyett a „jelek” vették át a főszerepet.

A heideggeri értelemben használható „lét-felejtés”, elidegenedés és elbizonytalanodás - létlételeti szinten - éppen ebből a megbomlott kapcsolatrendszerből eredeztethető. Ezt az elidegenedési folyamatot erősíti a televízió az érzékeléssel kapcsolatos azon tulajdonsága, hogy elvész a kapcsolat a kép és a tapasztalható valóság között, ami egyfajta uniformizálódáshoz vezet, leszűkítve a világot egy képernyőnyi térségre, ahonnan ellenőrizhetetlen információk zúdulnak ránk a világból. Ez már önmagában is veszélyes dolog, hiszen az ember mindennemű viszonyítási alapot elveszít, ráadásul kozmikus méretűvé növekedett szorongásán sem tud oldani.

A vizuális ismeretszerzéshez pszichésen is hozzá kell „szoknunk”. Tudatában kell lennünk annak a lelki mechanizmusnak, ami meghatározó a képi információszerzés folyamatában, és meg kell teremtenünk a „beépítés” feltételeit:

- ▶ a megválasztott képi információk zavartalan élvezetét, katartikus beleéléssel, azonosulással. (Ehhez nagy segítség a ma még luxuscikknek számító képmagnó, ami ahhoz segít hozzá, hogy akkor és annyszor nézzem meg pl. a Sörgyári capricciót, amikor éppen rá vagyok „hangolva”);
- ▶ megfelelő időt hagyva a feldolgozáshoz, ülepítéshez - gyerekek esetében esetleg megbeszélve, kibeszélve a történet okozta szorongást, vagy élményeket,
- ▶ végül pedig a „túlcsordulás”, a közömbösség és közönyösség elkerülése érdekében meg kell tanulnunk, és tanítanunk „visszavonulni”.

A vizuális literátusság kialakulásához az időn kívül tehát bizonyos technikák, kezelési tapasztalatok szükségesek, illetőleg ezek kifejlesztése és elsajátítása. Az ilyen módon kialakított stratégiákat adjuk át - tudatosan vagy spontánul - a további generációknak követendő vagy elvetendő minták formájában.

„A kultúra - írja *Allport* - mint személyiségformáló tényező elsősorban azért fontos, mert kipróbált, kész mintákat ad, játszik elő bizonyos élethelyzetek megoldásához”¹²

Lőrinszky Ildikó az „Etudes” 1989 szeptemberi számát szemlélve, *Agnes Auschitzka: Gyermekek ma* című tanulmányát idézi, amelyben az

újságíró az azt kérdezi egy 12 éves kislánytól: „Szerinted mit jelent gyerekek lenni?” és rá a válasz „Amikor élni tanítanak.”¹³ Elgondolkoztató!

Különösen, ha kiegészítjük még egy, a tanulmányból kiemelt idézettel: „... A mai gyerek egy olyan társadalom egzisztenciális körvonalazatlanságában él, mely nem tudja megvonni szabad és tilos, lehetséges és veszélyes korlátait... a gyerek már nem tudja azt, hogy hol, sem azt, hogyan kaphatja meg a felnövekedéshez szükséges segítséget.”¹³ Már McLuhan is úgy találta, hogy „nagyon sok 10-14 éves korú fiatal túl hamar és túl gyorsan nő fel”²⁰. Ő teremtette meg azt a terminus technicust, hogy „tévgyerek”, bár mit láthatott vajon 1962-ben mindabból, amivel ma kell gyermekeinknek „szembenézniük”?

A személyiség egysége törekvését vizsgálva Allport megállapítja, hogy az ember nagy mértékben fokozhatja belső egyensúlyát, ha megtanulja elkerülni az érzelm - értelem ellentmondását, és gyakorolja a kreatív közvetlenségét, ami a felnőttel szemben a gyermeket jellemzi. Idézi többek között *Erich Fromm* gondolatait a *tapasztalat* - elsősorban nem az intellektuális tapasztalat - fontosságáról, ami a totális élményhez vezet, ez az ún. „tapasztalati tudás”.¹⁴

Allport is ebből indult ki, amikor megállapította: „A leghasznosabb elképzelés – amilyen a pszichológusok osztoznak a filozófusokkal – talán az, hogy az integráció *küzdelem* árán jön létre. A fő célok követése (nem pedig beteljesítése) az, ami kialakítja az életet. Minél elérhetetlenebb a cél, annál hatékonyabban alakít.”¹⁵

Megélni kellene tehát az életünket, hogy ne *Hölderlinnek* legyen igaza: „Élünk, s rólunk az álunkunk szól”¹⁶, (persze nem véletlen, hogy Heidegger Hölderlin tanulmányából idézünk, önmagunk felelősségét keresve).

A személyiség egysége sokrétű és messzire vezető probléma, aminek egyik lehetséges szép-irodalmi megközelítésére vállalkozott *Pirsing*¹⁷.

A képi kulúrálódás napjaink egyik legszorongatóbb problémája. Mondhattam volna képi kultúrátlanságot is, célozva az európai értelmiség aggodalmára, amivel az amerikai „film-utánzatok” terrorját figyeljük. Mert bár válogatni, szelektálni az egyén joga és feladat, ízlés, műveltség, érdeklődés, lelkiállapot, stb. függvénye, válogatni csak az *adott választékból* lehet. Az ízlés terrorjá-

ról szólva, és csak megemlítve, hogy a tömegkommunikációs eszközök a politikai manipuláció eszközei is, idézzük *Aesopost*, aki a nyelvről szólva figyelmeztet bennünket arra, hogy eszköz lévén jóra és rosszra egyaránt használható.

„A valódi kérdés nem az – állítja *Gerbner* –, vajon a tömegkommunikáció szervei szabadok-e vagy sem, hanem az, hogy az elkerülhetetlen kontrollt vajon *ki, hogyan és milyen célból*, valamint *milyen következményekkel* alkalmazza.”⁸

A felelősség az információs politika irányítói és szakembereit terheli elsősorban – de mindannyiunknak megvan a magunk felelőssége. Egészséges társadalmi kontroll ugyanis csak egészséges személyiségek önkontrolljából adódhat össze.

Irodalom:

1. Vége a Gutenberg galaxisnak? Vál. és szerk. Halász László, Bp., 1985
2. Thienenmann Tivadar: Irodalomelméleti alapfogalmak. Bp., 1931. In: Vége a Gutenberg ... p. 66.
3. I.M. p. 66.
4. I.M. p.69.
5. McLuhan, Marshall: Gutenberg galaxis, 1962. Toronto, in: Vége a Gutenberg ... p. 70.
6. Fülöp Géza: Ember és információ. Bp. Muzsák, 1984.
7. Hauser Arnold: Soziologie der Kunst, 1974. in: Vége a Gutenberg ... p. 275.
8. S. Lengyel - A. Bruckner: Die Bedeutung der visuellen Wahrnehmung bei der Erfassung von objektfunktionen... In Design Research Symposium, 8-11, 5. 1984. Helsinki.
9. Gerbner, George: Communication and Social Environment. Scientific American, 277. 1972. 3. In: Vége a Gutenberg... p. 403.
10. Escarpit, Robert: A könyv forradalma. Bp. 1976.
11. Wittgenstein, Ludwig: A bizonyosságról. Bp. 1989. p. 21.
12. Allport, Gordon W.: A személyiség alakulása. Bp. Gondolat, 1985. p. 186.
13. Lőrinszky Ildikó: Az Etudes a francia fiatalokról. Vigilia, 55. évf. 1990. 5.sz. p. 347-350.
14. Fromm, Eric: Zen-buddhizmus és pszichoanalízis. Bp. 1989.
15. I.m. p. 403.
16. Heidegger, Martin: Hölderlin és a költészet lényege. In: Az egzisztencializmus, Bp. 1965. p. 187-207.
17. Pirsing, Robert M.: A zen meg a motorkerékpárápolás művészete. Bp. 1989.
18. I.m. p. 401.
19. Papp Zsolt (Élet és Irodalom. 1986. ápr. 18.)
20. McLuhan, M.: (Life. 1962. aug. 10.)

KULTURÁLIS INTÉZET – VÁLSÁGBAN. Az „Arab Világ Intézetét” 1980-ban hozták létre Párizsban 20 arab állam és a francia kulturális minisztérium megegyezése alapján, az arab kultúra és civilizáció nyugat-európai hídfőállásaként. Az Intézet költségvetésének biztosítását felerészben a francia állam vállalta magára, fele részben pedig az Arab Liga tagállamai, egymás között egyenlően felosztva. Párizs városa a déli Szajna-parton egy jó fekvésű telket bocsátott rendelkezésre az építkezéshez. Jean Nouvel francia építész impozáns acél-üveg konstrukciót tervezett, amely 340 millió frankos építési és 120 millió frankos belső berendezési költséggel valósult meg. A kultúrpalotát 1987 novemberében Francois Mitterand nyitotta meg. Az Intézet könyvtára a három alsó szintet foglalja el. A kb. 40 ezer kötetes könyvgyűjtemény igen jó elhelyezést nyert (1080 m²). Az állomány kb. 30%-a arab nyelvű, legnagyobb része francia és angol nyelvű műveket tartalmaz. Kereken 700 kurrens folyóirat áll az olvasók rendelkezésére, emellett térképek, atlaszok, audiovizuális és nyelvi anyagok. Az állományt az ETO némileg módosított változata alapján rendezték el. A teljes gyűjteményt elektronikus biztonsági berendezés védi. A kölcsönzések nyilvántartása számítógéppel történik. A gépi katalógusban arab és francia nyelven is lehet keresni, ehhez 10 terminál áll rendelkezésre. A könyvtárban dolgozó 37 fő közül kb. harmincan arab származásúak, mindegyikük legalább két nyelvet beszél. – Az Intézet megnyitáskor megjelent kommentárokban többször is felmerült, hogy az Intézet jövője pénzügyi szempontból meglehetősen bizonytalan, ugyanis egyes arab államok már az építési fázisban sem tettek eleget rendszeres befizetési kötelezettségüknek. A pénzügyi csőd láttán a francia kulturális minisztérium felajánlotta, hogy az éves költségvetésben (kb. 100 millió FF) részesedését 60%-ra növeli. A nyitás óta csak Egyiptom, Szaúd-Arábia, Tunézia és Kuwait utalta át pontosan hozzájárulását, ezért 1990 végére összesen 140 millió frankra rúgott az Intézet tartozása. Az Öböl-válság hatására – amikor Kuwait 6 millió frankos tartozását törölték – a pénzügyi hiány csak súlyosbodott, de nem elsősorban azért keletkezett! 1990 őszén az Intézet igazgatója takarékosági tervet nyújtott be, amely elsősorban a személyzet létszámának csökkentését irányozza elő. Kb. 50 munkatársat fenyeget az elbocsátás, amire űk sztrájkot helyeztek kilátásba. A könyvtárban 7 álláshely került veszélybe. A könyvtár gyarapítási költségvetése is csökkenni fog a negyedével. Hogy ezt az érvágást legalább részben kompenzálják, a könyvtár intenzívebbé teszi cseretevékenységét, és kevesebbet ad ki kötetésre. Ezenkívül lényegesen ki fogják bővíteni a térítésért való kölcsönzést, amely eddig csak 4000 címre terjedt ki. A könyvtárosok úgy érzik, hogy a könyvtár egész léte veszélyben forog. A könyvtár vezetőnöje ezért kapcsolatot keresett a párizsi kollégákkal, hogy szükség esetén a teljes könyvtárállományt egy párizsi egyetemi könyvtár gondjaira bízzák. (Bibliotheksdiens, 1991. 3. szám)